

TEKIJÄNOIKEUSASIOIDEN NEUVOTTELUKUNNAN KOKOUS (1/2020 – 2023)

Aika: Tiistaina 9.6.2019 klo 12.00 -14.45

Paikka: Verkkokokous (Skype – linkki)

Osallistujat:

Puheenjohtaja Tuomo Puumala, opetus- ja kulttuuriministeriö

Toiminnanjohtaja Sanna Haanpää, Suomen tietokirjailijat ry, sijaisenaan Satu Lundelin

Toiminnanjohtaja Teemu Kalliala, Audiovisual Producers Finland – APFI ry
Johtaja, lakiasiat ja viestintäpolitiikka Satu Kangas, Medialiitto ry, sijaisenaan Kankaan seuraaja Riikka Tähtivuori

Toiminnanjohtaja Antti Kotilainen, Musiikkituottajat – IFPI Finland ry

Toiminnanjohtaja Elina Kuusikko, Suomen Näyttelijäliitto ry

Apulaisjohtaja Mikko Kuutti, Kansallinen audiovisuaalinen instituutti

Yliopistonlehtori Mikael Laakso, Hanken

Lakimies Aura Lehtonen, Suomen Taiteilijaseura ry

Asiantuntija Albert Mäkelä, Suomen Yrittäjät

Toiminnanjohtaja Tommi Nilsson, Kuvasto ry

Musiikintekijä Markus Nordenstreng

Lakiasiaintoiminnanjohtaja Katri Olmo, Yleisradio Oy

Johtaja Anja Peltonen, Kilpailu- ja kuluttajavirasto

Tekijänoikeusasiamies Maria Reh binder, Aalto-yliopisto

Toimitusjohtaja Risto Salminen, Teosto ry

Varapuheenjohtaja Tapani Tarvainen, Electronic Frontier Finland ry EFFI, sijaisenaan

Leena Romppainen

Toimitusjohtaja Elina Ussa, Tietoliikenteen ja tietotekniikan keskusliitto FiCom ry

Puheenjohtaja Ahti Vänttinen, Suomen Muusikkojen Liitto ry

Ministeriöiden ja viranomaisten asiantuntijat

Lähetystöneuvos Petteri Kotilainen, ulkoministeriö, sijaisenaan Mary Anne Nojonen

Hallitussihteeri Stiina Löytömäki, työ- ja elinkeinoministeriö

Johtava asiantuntija Päivi-Maria Virta, liikenne- ja viestintäministeriö

Johtaja Jorma Waldén, varapuheenjohtaja, opetus- ja kulttuuriministeriö

Hallitusneuvos Anna Vuopala, sihteeri, opetus- ja kulttuuriministeriö

Tekijänoikeusneuvos Viveca Still, opetus- ja kulttuuriministeriö

Ohjelma:

12:00 Puheenjohtaja vsi Tuomo Puumala avaa kokouksen

Neuvottelukunnan puheenjohtaja valtiosihteeri Tuomo Puumala avasi kokouksen ja toivotti kaikki tervetulleeksi etäyhteyksin toteutettuun kokoukseen. Neuvottelukunnan luonne jatkuu muutoin samankaltaisena mutta toimiaikaa on jatkettu niin, että se

jatkuu koko hallituskauden ajan. Yhteensä 30 osallistujalle tarjottiin mahdollisuus esittäytymiseen. OAJ:n edustaja oli toimittanut esittäytymisensä kirjallisena.

Jäsenet esittelivät itsensä ja toivat esiin tärkeäksi katsomiaan näkökulmia uudella toimikaudella. Esillä olivat niin DSM-direktiivin voimaansaattamisen tärkeys kuin datan merkitys luoville aloille. Puheenjohtaja Tuomo Puumala toivoi, että neuvottelukunnan työn kannalta olisi hienoa, jos neuvottelukunnan jäsenet pyrkisivät keskusteluissaan konsensushakuisuuteen, erityisesti toisen näkökulman huomioon ottamiseen, jotta monet eriävätkin näkökohdat olisi mahdollista sovittaa yhteen. Toiseksi tärkeää olisi, että asiat pyrittäisiin esittämään riittävän yleisellä ja selkeällä tavalla, jotta myös muut kuin tekijänoikeuteen syvällisesti perehtyneet voivat osallistua keskusteluun ja pysyä siinä mukana.

Tiede- ja kulttuuriministeri Hanna Kosonen esitti terveisensä neuvottelukunnalle ja mainitsi mm. hallitusohjelman kirjaukset tekijänoikeuksiin liittyen, uuden Creative Business Finland – hankkeen sekä Luovien alojen tiekarttatyön, jotka on koronasta johtuen viivästyneet mutta julkaistaan pian. Koronan mukanaan tuoma lisääntynyt tarve mm. työttömyyskorvauksien hakemiseen on osoittanut, että myös tekijänoikeustulon yhdenmukainen käsittely olisi tärkeää läpi sosiaaliturvajärjestelmän. Asia on tärkeä, vaikka ei kuulukaan ministerin vastuulle. Ministeri Kosonen mainitsi myös Suomen EU-puheenjohtajuuskauden teeman *Tekijänoikeuden infrastruktuurin kehittämisen*, ja siihen liittyvän työn neuvottelukunnan alaisissa pienryhmissä. Teema linkittyy keskeisellä tavalla EU:n komission 5-vuotisohjelman kuuluviin tiedonantoihin (kuten EU:n digitaalistrategiaan ja datastrategiaan) EU:n ihmislähtöisen ja kestävä datatalouden rakentamisessa. Ministeri mainitsi myös Datatalouden toimeenpano- ja seurantatyöryhmän työn, johon myös OKM osallistuu sekä tämän kokouksen jälkeen erikseen pidettävän Kulttuuripoliittisen tutkimuskeskus Cuporen ”Suomalaisten näkemyksiä tekijänoikeusjärjestelmästä” – tutkimustuloksia esittelevän webinaarin. Ministeri totesi, että vuosi ministerinä on ollut kaikkea muuta kuin normaali, ottaen huomioon Suomen EU-puheenjohtajuuskauden ja koronaepidemian aiheuttamat haasteet. Ministeri piti tärkeänä, että EU:n ohjelmaan kuuluvissa hankkeissa kaikkien, niin pienten kuin suurtenkin toimijoiden näkemykset tulisi otetuksi huomioon. Ministeri toivotti neuvottelukunnalle hyvää yhteistyöhenkeä ja aikaansaapaa meininkiä, jotta työstä olisi mahdollisimman paljon hyötyä koko hallituskauden ajalle. Syksyllä tiede- ja kulttuuriministeriksi tulee äitiyslomalta palaava Annika Saarikko.

Neuvottelukunnan sihteeri hallitusneuvos Anna Vuopala totesi, että neuvottelukunnan edustuksellinen tasapaino edellyttää, että vain nimetyt jäsenet (tai joku heidän sijaisenaan) voivat osallistua neuvottelukunnan kokouksiin. Neuvottelukunnan kaikki materiaali ja esitykset jaetaan kaikille kiinnostuneilla valtioneuvoston Hankeikkunan kautta. Pienryhmiin voi osallistua myös muita asiantuntijoita.

13:15 Tekijänoikeuden infrastruktuurin kehittäminen

- seuraavat askeleet kansallisella, EU- ja kansainvälisellä tasolla

Vuopala totesi, että Suomi nosti Tekijänoikeuden infrastruktuurin kehittämistä koskevan aiheen esiin EU:n puheenjohtajuuskaudellaan, koska luovilla aloilla on

keskeinen vaikutus koko EU:n digitaalisten sisämarkkinoiden kasvun ja kilpailukyvyyn lisäämisessä. Keskustelua käytiin työryhmätasolla, sillä uusi komissio ei vielä ollut aloittanut työtään. Tavoite oli vaikuttaa komission tulevaan työohjelmaan ja nostaa IP-kysymykset ja luovat alat keskiöön myös EU:n Datatalouden kehittämisessä. Tekijänoikeuskorvausten ohjautumista oikeille saajille (ml. alkuperäiselle tekijälle) eikä tekijän moraalisten oikeuksien toteutumista voidaan varmistaa, mikäli teosta tai tekijöitä ei voi riittäväällä varmuudella tunnistaa. Luovilla aloilla on tehty paljon työtä standardien kehittämiseksi ml. uusia teknologioita kuten pilvilaskentaa (cloud computing) ja tekoälyä on otettu käyttöön mutta EU:n sisämarkkinoiden luovan toimialan koko potentiaalin saavuttaminen edellyttää yhteistyötä eri luovien alojen välillä ja myös laajemmin EU:ssa toimivan digitaalisen ympäristön luomiseksi. Tässä voi ottaa oppia muiden alojen kokemuksista, sillä kaikki toimialat ovat läpikäymässä digitaalista transformaatiota kohti datataloutta. Kysymyksiä pitää oppia käsittelemään osana laajempaa kokonaisuutta ja painopistettä on muutettava datan suuntaan, vaikka tekijänoikeuslain antamat oikeudet sinällään säilyvät ennallaan.

Suomen valmistamassa yhteenvetoasiakirjassa (Developing the Copyright Infrastructure - Stocktaking of work and progress under the Finnish Presidency, 20.1.2020, 15016/19) kuvattiin jäsenvaltioilta ja EU:n komission aiempia hankkeita teos- ja tekijätiedon kehittämiseen ja blockchain-aloitteisiin liittyen. Luovien alojen edustajille annettiin mahdollisuus kuvata nykikäytäntöjä eri aloilla, niissä havaittuja puutteita ja mahdollisia ratkaisuja tekijänoikeuden infrastruktuurin kehittämiseksi. Datatalouskonferenssi järjestettiin yhteistyössä LVM:n ja VM:n kanssa. Tavoite on edistää infrastruktuurin kehittämistä, rakentaen olemassa olevista hyvistä esimerkeistä. Työ on yhdenmukaista Datatalouden luomisen kanssa, sillä EU:n komissio on nostanut metadatan laadun parantamisen siinä keskiöön (kaikilla toimialoilla) datan mahdollisimman hyvän jakamisen ja uudelleenkäytettävyyden varmistamiseksi.

Asia ei ollut uusi myöskään lainsäädännöllisesti, vaan ensimmäinen EU-säädös oikeuksien sähköisistä hallinnointitietojen poistamista tai muuttamista vastaan annettiin 2001, ja sen jälkeen tekijänoikeuksiin liittyvää lisensointia on kehitetty niin orpoteosten, yhteishallinnon, multiterritoriaalisen lisensoinnin, palveluiden siirrettävyyden kuin nyt alustojen osalta. EU:n komissio on rahoittanut aiemmin useita hankkeita mm. musiikin ja audiovisuaalisella alalla, sekä poikkialueellisesti kuten Ardito-hanketta.

Kansallinen infrastruktuurin kehittämishanke kestää vuoteen 2022 asti, ja sen tavoitteena on muodostaa asiantuntemusta ja näkemyksiä kansallisella tasolla, jota voidaan hyödyntää, kun työ aloitetaan EU ja KV-tasolla. Niin Kroatia kuin Saksakin ovat pitäneet tai aikovat pitää infrastruktuurin kehittämistä esillä omissa ohjelmissaan. Myös Maailman henkisen omaisuuden järjestö WIPO:ssa valmistuu vapaaehtoiseen rekisteröintiin perustuva tutkimus ja syyskuussa pidetään järjestyksessä toinen digitaalisia markkinoita koskeva globaali konferenssi liittyen tekijänoikeuden infrastruktuurin keskeisiin aspekteihin.

Still esitteli DSM-direktiivin voimaansaattamisen tilannetta. Direktiivi tulee panna täytäntöön 7.6.2021, eli erittäin tiukassa aikataulussa muutostarpeiden laajuus ja monimutkaisuus huomioiden. Luonnos hallituksen esitykseksi on tarkoitus toimittaa lausunnoille syksyllä. Tavoitteena on, että hallituksen esitys saatetaan eduskunnan käsiteltäväksi vuodenvaihteessa. Koronatilanteen takia EU-toiminta on keskeytynyt, eikä esimerkiksi komission lupaama ohje alustojen vastuuta koskevan säännöksen soveltamisesta ole ilmestynyt.

Osa jäsenistä pitivät DSM-direktiivin pikaista voimaasaattamista tärkeänä. Korona-aikana luovat alat menettävät paljon tuloja, joten alustoilta saatavat tulot muodostavat erittäin tärkeän tulonlähteen. Joissakin maissa lainsäädäntö on jo voimassa, kuten

Still totesi, että muutamassa jäsenvaltiossa DSM- ja verkkolähetysdirektiivejä on implementoitu osittain, mutta missään ei vielä kokonaan. NL näyttää tältä osin olevan pisimmällä. Suurimmalle osalle jäsenvaltioista direktiivien voimaansaattaminen ajallaan näyttää tuottavan haasteita.

Tekijänoikeuden infrastruktuurin osalta todettiin, että data on ollut jo pitkään keskeistä tekijänoikeudessa, kun teokset ovat digitaalisessa ympäristössä vain ”ykkösiä ja nolliä”. Digitaalisessa ympäristössä datalähtöinen ajattelu on erittäin tärkeää, ja sen olisi huomioitava koko teoksen elinkaari päästä päähän, eli luomisesta teoksen käyttöön asti. Metadatan kehittämisestä hyötyvät erityisesti pienemmät muut kuin englanninkieliset sisällöt. Metadatakysymykset ovat toisille selvästi epämieluisuutta mutta infrastruktuurin kehittämisessä olisikin keskityttävä varmistamaan, että kaikki oppivat ymmärtämään teos- ja tekijätiedon ja metadatan merkityksen digitaalisessa ympäristössä ja sen vaikutuksen korvausten ohjautumiseen raportoinnin myötä oikein.

14.00 EU:n digitaalistrategia ”Shaping the European Digital Future”

- Kroatian johdolla käynnissä oleva valmistelu neuvoston päätelmiksi

Vuopala esitteli lyhyesti toista Suomen EU-puheenjohtajuuskauden hanketta ihmislähtöisen, menestyvän ja tasapainoisen datatalouden mukaisten dataprinsiippien (access, share, act, trust, innovate and learn) luomiseksi. Periaatteet muodostettiin verkkoalustaa käyttäen, Sitran fasilitoimana niin EU-tasolla kuin Suomessakin. Tavoitteena on ihmiskeskeinen, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävä ja kilpailukykyinen datatalous. Taustalla on inklusiivisuuden periaate, käyttäjä/asiakaslähtöisyys ja se, että sääntelyn tulisi olla suotuisa datatalouden kehitykselle. Esimerkiksi kunkin pitäisi voida hallinnoida omia (henkilötietoina suojattuja) tietojaan helposti EU:n sisällä samalla kuin myös IP-oikeuksia suojellaan. Dataa tulisi voida saada saatavilleen, jakaa, uudelleen käyttää tehokkaasti, jotta datavetoisesta EU:n sisämarkkinasta saadaan kasvua ja uusia innovaatioita myös globaalille tasolle. Tehokkuus tarkoittaa, että data-avaruudet ja niiden käyttöehdot tulisi olla selkeät ja saatavilla tasavertaisin periaattein.

Vuopala kertoi prosessista, joilla eduskuntaa oli informoitu Digitaalistrategiasta (E 24/2020) sekä Datatalouden seuranta- ja toimeenpanoryhmästä (10 ministeriötä,

Sitra, VTT, MyData Global), jonka kautta oli koordinoitu Suomen näkemyksiä komission julkisiin kuulemisiin EU:n datastrategiasta ja EU:n tekoälyä koskevasta valkoisesta kirjasta. Edelliseen Suomi oli toimittanut datanhallintamallia koskevan non-paperin, jonka lisätään Hankeikkunaan. Neuvottelukunnassa voidaan käsitellä tarkemmin dataprinsippejä tai muita Datastrategiaan liittyviä kysymyksiä. Tulossa on vielä datasäädös ja digitaalista palveluja koskevaa säädösehdotusta (Digital Services Act, DSA) koskevia aloitteita.

Kroatian pj-kaudella onnistuttiin valmistamaan neuvoston päätelmät EU:n Digitaalistrategiaan. Lopullisessa, pikaisella aikataululla tehdyissä päätelmissä on laajoja kysymyksiä, mutta onneksi nyt IP-oikeudet on mainittu neljä kertaa. Tämä tukee myös Suomen lähestymistapaa datatalouden kehittämisessä, jossa jalkautetaan dataperiaatteita, ja osallistutaan käytännön tasolla siihen, miten niiden mukaista EU:n keskittien mallin datataloutta voitaisiin rakentaa ja pidetään IP-oikeudet keskustelussa mukana. Datatalouden seurana- ja toimeenpanoryhmän tavoite on ennen kaikkea mahdollistaa hyvän yhteistyön jatkuminen datatalouden kehittämisessä ja vaikuttaa EU-tasolla tehtävään työhön.

Keskustelussa jäsenet olivat kiinnostuneita hankkeista ja erityisesti esittivät halukkuutensa saada saataviinsa asiakirjoja tähän liittyen, ja mahdollisuutta myös käsitellä tulevia säädösehdotuksia neuvottelukunnan puitteissa. Myös e-kauppadirektiivin ja Digital Services Actia (DSA) koskeva julkisia kuulemisia pidettiin tärkeinä (jatkuvat 8.9 saakka).

14.15 Neuvottelukunnan alaiset pienryhmät

Neuvottelukunnan puheenjohtaja esitteli pienryhmiä yhtenä tapana käydä keskustelua tekijänoikeuden infrastruktuurista. Pienryhmät tapaisivat ministeriön koolle kutsumana 2-3 kertaa, jonka jälkeen kunkin ryhmän piiristä valitut edustajat raportoisivat keskusteluista neuvottelukunnalle. Ministeriön edustaja fasilitoisi keskusteluja.

Vuopala esitteli työryhmät ja niille alustavasti sopivat teemat. Kolmen pienryhmän aiheet vastasivat Suomen puheenjohtajuuskaudella käytettyä jaottelua: 1) Teos- ja tekijätietojen ilmoittaminen visuaalisesti ja metadatatassa, 2) Teos- ja tekijätietojen tekniset standardit ja 3) Teos- ja tekijätietojen laatu ja varmistaminen. Käsiteltävät kysymykset tarkentuvat pienryhmien työssä.

Ensimmäisen ryhmän luonne olisi nykyisten ja mahdollisten uusien käytäntöjen tarkastelu niin visuaalisen teos- ja tekijätiedon kuin teoskappaleen upotetun metatiedon osalta. Sopivat osallistujat olisivat ne eri luovien alojen (esim. musiikki, kuva, av ja kustannus) edustajat, joilla on käytännön kokemusta käytännöistä toimialalla teoksen luomisesta, sen julkaisemiseen eri palveluissa ja formaateissa.

Toisen ryhmän luonne olisi selvästi tekninen, jossa tarkasteltaisiin tekijänoikeuden infrastruktuurin kehittämiseen tarvittavien komponenttien, kuten tunnisteiden

formaatteja, ja niitä teknisiä standardeja, joilla varmistetaan, ettei kerran teoskappaleeseen lisätty tieto häviä tai muutu formaattivaihdosten vuoksi. Tavoite on, että metadata olisi koneluettavaa, se voitaisiin varmistaa systemaattisesti ja mahdollistaisi lisensioinnin automatisointia tulevaisuudessa.

Kolmannessa ryhmässä näkökulma olisi lainsäädännöllinen, jossa tarkastellaan nykyistä EU-lainsäädäntöä liittyen teos- ja tekijätietoon, eli oikeuksien sähköisiin hallinnointietoihin, joita suojellaan mm. muuttamista ja poistamista vastaan tietoyhteiskuntadirektiivin 7 artiklassa (2001/29/EY). Myös muihin tekijänoikeuden alan direktiiveihin sisältyy metadataan liittyviä kohtia. Tavoite olisi selvittää, onko nykyinen sääntely toimivaa ja käytäntöjä voisi kehittää paremmin vastaamaan lain tavoitteita.

Erityisesti ensimmäiseen ja kolmanteen pienryhmään osoitettiin kiinnostusta. Tekniseen pienryhmään, kuten muihinkin, voi myös osallistua myös muita kuin neuvottelukunnan jäseniä. Pienryhmien koko tulisi olla n. 10 henkeä. Teknisessä ryhmässä olisi syytä olla kirjastojen metadata-asiantuntijoita.

Lisätietoa kokoonpanoista ja työskentelyaikataulusta toimitetaan lähiaikoina.

Sovittiin, että neuvottelukunnan seuraava kokous pidetään syksyn alussa, jolloin työtä jatketaan pienryhmistä saatujen kokemusten pohjalta. Puheenjohtaja kannusti jäseniä osallistumaan Cuporen webinaariin, kiitti osallistumisesta ja toivotti jäsenille hyvää kesää.

14.45 Kokous päättyy